

Suurest poliitikast

Esmaspäeva lõuna paiku ilmus internetti Eesti välisministri Urmas Reinsalu avaldus, milles ta tõdes, et olukord valimistejärgses Valgevenes tekitab muret: «Vägivalla asemel peavad Valgevene võimud alustama rahulikku diskussiooni oma kodanikega ning taastama usalduse.» 24 tundi hiljem ilmus Eesti, Islandi, Leedu, Läti, Norra, Rootsi, Soome ja Taani välisministri ühisavaldus, kus avaldati samuti muret, kuid kõlas sootuks teine toon: «Palume Valgevene valitsusel viivitamatult algatada tegelik poliitiline dialoog opositsiooniga.»

Kuna Riias oli koos vaid neli välisministrit, kooskõlastati tekst digitaalselt ning vaid asjaosalised teavad, kes millised mõisted sõnumisse pakkus. Miks seda tehti, on mõistetav, sest peale Venemaa presidendi ja Hiina liidri esmaspäevaste õnnitluste Lukašenkale edukate valimiste ja tagasivalimise puhul oli vahepeal ilmunud veel kaks tähtsat sõnumit.

Esimesena Venemaa välisministeeriumi paber seoses teisipäeval toimuva välisministrite Lavrovi ja Maasi kõnelustega. Meid enim puudutava Nord Stream 2 kohta oli seal kirjas: «Venemaa kinnitab otsust viia projekt ameeriklaste vastutegutsemisest hoolimata lõpuni ja loodab, et Saksamaa jätkab senist tegutsemisliini.» Eeldus, mida mõlemad välisministrid järgmisel päeval kinnitasid. Olgu NS2 seoses lisatud, et 5. augustil võttis Taani n-ö viimase riigina tagasi nõude, mis oli seisnud toru ehitamise.

Meie aja järgi ööl vastu teisipäeva toimus aga USA presidendi Trumpi pressikonverents, mis pälvis meedias mainimist eeskätt selle katkestamise pärast tulistamise tõttu Valge Maja ees. Peasõnum oli siiski Trumpi kinnitus, et ta kutsus Putini G7 kohtumisele, mis, tõsi, toimuvat pärast presidendi valimisi USAs. Kui nüüd lisada, et Putini õnnitluse järgi vastab valimistulemus Venemaa-Val-

Valgevene on naaber, kellega tuleb arvestada, kirjutab väliskommentaator **Toomas Alatalu.**

gevene «vennalike rahvaste huvidele» (Lukašenka oli enne väitnud, et Moskva võtab neid partnerlusuhetena), ja tõdeda, et nii Berliin kui ka Washington ajavad asju Putiniga, siis eks kandu too üle ka Lukašenkale ja tema järjekordsele valimisvõidule.

Ootamatu sõnavalik Balti- ja Põhjamaade ministrite ühisavalduses oli loogiline, sest kui olukord on väga tõsine, pole paha üritada ka teises toonis rääkida. Pealegi on Valgevene meie kõigi naaber, kes küll ilma merepiirita osaleb paljudes Läänemere maade ettevõtmistes.

Fakt on see, et valimiskampaania haripunktil kaotas Valgevene opositsioon oma liidri. See, mida 37-aastane Svjatlana Tsihhanovskaja oma arreteeritud mehe varjust väljaastujana juulis-augustis korda saatis riigi opositsioonijõude mobiliseerides ja ühendades, on omaette saavutus. Õelda, et ta osutus nõrgaks naisterahvaks (nagu ta ka ise oma telepöördumises tunnistas), on ülekohtune, sest niisugune vastane, nagu temal oli, murrab tugevamaid mehigi. Noid viimaseid oli Svjata ümber piisavalt, ent nagu teada, panustati sedapuhku naisetele – Tsihhanovskaja kõrval võtsid koha sisse Veranika Tsepkala ja Maria Kalesnikava, kelle abikaasad keelati samuti kandideerida. See nägus trio tõi rahvast kokku kõikjal, kus neil õnnestus esineda. Aeg näitas, et üksnes sümbolitest jääb suures poliitikas väheks.

Otse öeldes ei arvestanud Valgevene opositsiooni juhid sellega, et õpivad ka võimalolijad. Viimastel aastatel pole ükski suurriik, väiksematest rääkimata, pääsenud kaotanutega (USA, «kollased vestid» Prantsusmaal), kogu võimaladviku või osaga sellest ra-

hulolematutega (Liibanon, Serbia, Iisrael) või rändlevate antiglobalistidega (protestid G7 ja G20 toimumispaikades).

Valimiste puhul on juba kujunenud mudeliks nende tulemuste viivitamatu protestimine ja just selleks olid Valgevene võimud «korralikult» valmistunud. Esmalt mängiti avalikkusele osavalt ette 33 palgasõduri lugu, kes olevat tulnud Maidani (vihje 2014. a Ukrainale) ehk riigipööret ette valmistama. Valimistepäeva lõuna paiku võtsid aga nii Minski kui ka teiste linnade väljakutel kohad sisse mustad kongid, miilits ja lõpuks ka sõjavägi. Opositsioon oli alustanud paralleelset häältelemist veel esimesel eelhääletuspäeval ja kui algas rahulolematute suurrõõnemine seotult valimiste lõppemisega, läksid jõumehed neile viivitamatult ja halastamatult kallale. Sel ajal ilmnes ka interneti väljalülitamine – võim oli sellegi ette näinud ja opositsioonil kadus võimalus koordineeritult tegutseda.

Mööngem, nii kärmelt, läbimõeldult ja julmalt pole võim seni kusagil toimetanud. Sestap kujunes, et kui Tsihhanovskaja viis oma protesti valimistulemuste vastu keskvalimiskomisjonile, oli suur osa protestijast juba kumminuia saanud. Järgnes Svjata kinnipidamine ja deporteerimine Leetu, mille järel kõlas ka tema palve rahvale mitte minna konfrontatsiooni miilitsaga. Sisuliselt tähendas see opositsiooni kaotust – suures poliitikas pole liikumist ilma peata! Svjata on mängust väljas ja uut pole. Kuna mass oli enne mobiliseeritud ja peksasaamine tekitab alati ängi, jagub proteste veel mõneks ajaks. Seda juba ka rahvusvahelise üldsuse kaasaraakimisega.

Poliitikas tuleb siiski alati ettepoole vaadata ja loodetavasti jagub Lukašenkale, kes oma valimiskõnes lubas reforme, oidu lasta esiplaanile valitsus (nagu see on ka kirjas Balti-Põhjala ministritel), taastamaks rahu ja usaldust Valgevene pinnal.

KUHU KAOB RAHA

Andrus Karnau

Vanameeste mäss

Ostustades selle järgi, et ajalehtedes annavad tooni arvamuslood, mille autorid igatsevad taga möödunud aegu, on Eestis puhkenud vanameeste mäss. Enamasti ähvardab oht rahvusriiki, aga ka käega puudutatuid moraalseid väärtusi või isegi piibellikku ilmakorraldust. Hädaohuüüdeist hirmutatud inimene võib anda oma hääle paarile kindlale erakonnale või teha annetuse sihtasutusele, mis seisab «tõeliste euroopalike» väärtuste eest.

«Üha kiiremini muutuv maailmas on erakondade ja inimeste maailmavaatelistel piirjooned hägustumas,» kirjutab Isamaa esimees Helir-Valdor Seeder eilses Postimehes. «Tasakaal nihkub paigast ja vasakliberaalne maailm tungib massidesse. Liberaalsus peaks muutuma justkui kõikide maailmavaadete ühiseks nimetajaks. Kes selliste arengutega kaasa ei lähe, see on tagurlane.»

Seeder püüab tugevdada oma positsiooni parteis lubadusega, et hoiab erakonna just sellise Isamaana, mis 1992. aastal valitsuse moodustas. Seedrile sekundeeris EELK peapiiskop Urmas Viilma, kes muretseb, et Isamaa Seedri vastu mässu algatanud Paremoolsed ei pea oma väärtusmaailma aluseks enam kristlikke põhimõtteid, vaid hoopis läänelikke väärtusi. «Kas kristlikud väärtused on läänelikud väärtused? Kindlasti on!» kirjutab Viilma. «Kas läänelikud väärtused on kristlikud väärtused? Ma ei tea, kuidas parempoolsete ühenduse loojad sellele küsimusele vastavad.» (ERR, 12. august 2020). Kas sihilikult või kogemata kinnitab Viilma mõjukaama kiriku toetust Seedrile ja EKRE-Isamaa-Keskerakonna valitsusele.

Hirmu Isamaa Paremoolsete ühenduse manifestis sõnastatud läänelike väärtuste tuleku ees märkis ka riigikogu liige Jaak Valge (EKRE): «Kui manifesti autorid arvavad, et me peaksime olema ainult lääneriikides domineerivate teatud väärtuste kopeerijad, siis nii oleksime konjunktuursed ja õhutaksime rahvuslikku alaväärsust, mis pole omane parem-, vaid vasakpoolsele. Usinate kopeerijatena poleks meid rahvusena kellelegi vaja.» (ERR, 31. juuli 2020).

ERRi nõukogu ekspertliikmel Peeter Espakil on aga rahvusriigi päästmisest vähe. Espak tahab päästa kogu Euroopa. «Päris lääne ja Euroopa väärtused asuvadki meil Eestis koha peal,» kirjutab Espak esmaspäeval ERRis. Espaki meelest peab Eesti minema «pärisväärtusi» Euroopasse levitama. Ta küll ei täpsusta, millest päästa, ilmselt samade Valge viidatud «teatud väärtuste eest».

«Õigete väärtuste» eest seisjate mõtete ei ole enam ammu pelk intellektuaalne arutelu, sest nii EKRE kui ka Isamaa on valitsuses. Nende ideoloogiline mõttekaaslane, juristiharidusega Varro Vooglaid on saanud õiguse otsustada psühhiaatriavaldkonna üle. Ajaloolane Lauri Vahtre teeb ettepanekuid haigekassa hinnakirja ja koolide seksuaalkasvatuse kohta. Ekspertdistaatuse nii ühele kui ka teisele ei anna mitte nende ettevalmistus, vaid ideoloogiline ustavus.

Estonia teatri peadirektor Aivar Mäe oleks peaaegu ametisse jäänud, sest «õige Eesti mehe väärtuste» järgi käitus ta õigesti. Üks raadiodiskor nõuab suisa kohustus endale õigust avalikult labasusi rääkida. Nii et «õiged Eesti väärtused» mõjutavad meie elu iga päev aina enam.

Kultusseriaalis «Troonide mäng» ohustab kogu tsivilisatsiooni surnute armee. Mässavate vanameeste artikleid lugedes tekib paratamatult tunne, et nad on hingenget surnud ega taipu enam, et maailm muutub iga päev.

Valimiste puhul on juba kujunenud mudeliks nende tulemuste viivitamatu protestimine ja just selleks olid Valgevene võimud «korralikult» valmistunud.

Milline on õige vabaihendus?

Vaatame esmalt, mis see kodanikuühiskond üldse on. Lühidalt üks ütlema-ta suur ja kirju seltskond, kelle seast leiab sädeinimesi, kultuuritegelasi, aktiviste, eksperte ja kõiki teisi, kes tahavad osaleda, ühiskonna tegemistes kaasa rääkida, südamelähedasi huve edendada. Kodanikuühendused on nende inimeste loodud organisatsioonid, võrgustikud, selt-singud. Kokku kutsume seda vabakonnaks, vahel kolmandaks või kasumitaotluseta sektoriks.

Enam kui 22 000 sellise Eestis tegutseva ühingu seas on spordiklubid, kultuuri- ja külaseltsid, huvi- ja erakoolid, sotsiaalteenusepakkujad, usuühendused, noorte ja eakate organisatsioonid. Sarnaselt erakondadega, kes esindavad eri maailmavaadeteid, pakub ka vabakond osalus- ja panustamisvõimalusi kogu spektris. Kusjuures ilma vaade ei tee üht ühingu teisele võrreldes õigemaks – peaaegu kõigi taga on Eesti inimesed ja nende soov midagi üheskoos teha, mõnes valdkonnas teenust pakkuda,

KAI KLANDORF
Vabaihenduste Liidu juhataja

teises teadlikkust suurendada. Iga ühing on kellelegi õige ja vajalik.

Inimeste vabadus kokku tulla ja tegutseda on kaitsitud põhiseaduses. Toimivas demokraatias ei peaks riik aga üksnes sellise tegevuse takistamisest hoiduma, vaid kodanikualgatust soosima ning soodustama. Nii toetabki valitsus lähtuvalt ühiselt kokku lepitud poliitilistest eesmärkidest ühel või teisel moel peaaegu kolmandikku Eesti vabaihendustest.

Maksumaksja rahast tulevad toetused moodustasid 2018. aastal siiski vaid kolmandiku vabakonna kogutuludest. Sektori levinuim rahastaja on Eestis hoopis kohalik omavalitsus, kuigi nende toetusest suurem osa moodustavad tuludes liikmemaksud. Samamoodi teenitakse omatulul rohkem, kui saadakse keskvalitsuselt, lisaks kogutakse 40 miljonit eurot aastas annetusi. Pilt on seega suurest riigisõltuvusest tublisti kirjum.

Valitsuse toetused vabakonnale ei lähtu enamasti ideoloogiast, vaid kodanike enda huvidest ning

vajadustest. Põhiseadus sätestab näiteks rahvuse, keele ja kultuuri hoidmise – mis neist vaid turutingimustes järele jääks? Rahvuskultuuri kõrval paneb põhiseadus riigile aga ka kohustuse kaitsta nõrgemat ja tagada võrdsed võimalused ehk igapäev inimväärikuse – nõnda toetabki riik ka teiste rahvuste ühingu, kodanikualgatuslikke kristlikke koole, nii liberaalseid kui ka konservatiivseid algatusi.

Õige vabaihenduse definitsiooni leidmiseks võib rahastamise alimate asemel vaadata 2002. aastal kokku lepitud vabaihenduste eetikakoodeksi. Selle järgi väärtustab õige ühing ausust, võrdsust, väärikust, avatust, solidaarsust, koostöömeelsust, mitmekesisust ja usaldusvärsust. Ühingu tegevus põhinegu heatahtlikul partnerlusel ja vastastikusel lugupidamisel. Kõigi ühingute, aga ka kodanike ja valitsejate kohus on nii eetikakoodeksi kui ka põhiseaduse järgi anda oma panus turvalise, tasakaalustatud ja hooliva ühiskonna kujundamiseks, kus eri maailmavaadete ja huvide esindajad saavad vabalt ühineda ja osalemiseks võimalusi luua.